

Examenstof klassieke taal en letterkunde 1994

Literaire genres voor het centraal examen en het staatsexamen klassieke taal en letterkunde in 1993 en 1994

Datum: 26 april 1994

Kenmerk: VO/AVV/VO/II-91012170

Datum inwerkingtreding: zie artikel 4

Geldigheidsduur beleidsregel: n.v.t.

Juridische grondslag: artikel 11 Eindexamenbesluit dagscholen v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o. (Stb. 1979, 190), artikel 13 Eindexamenbesluit avondscholen v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o. 1978 (Stb. 1978, 623), in samenhang met de Examenprogramma's Klassieke Talen (Stcrt. 1987, 246)

Relatie tot eerdere mededelingen: hangt samen met circulaire /O/AV-87.03 C 870145 van 14 december 1987

Informatie verkrijgbaar bij: directie VO/AVV, afdeling Intake en Dienstverlening, tel. 07931990

Syllabus Grieks Tragedie Sophocles, Electra CE 1994

1. Geschiedenis en kenmerken van de Griekse tragedie

1.1. De tragedie als toneeltekst; stofkeuze.

De kandidaat kan naar aanleiding van een voorgelegde passage uit de gelezen tragedie vragen beantwoorden over de conflictituatie die de schrijver heeft uitgebeeld, en de oplossingen voor het conflict die de personages proberen te realiseren.

De kandidaat kan de belangrijkste personages uit de Trojaanse, de Myceense en de Thebaanse sagenkring in hun context plaatsen en hun betekenis voor het verhaal toelichten.

Griekse tragedies zijn bestemd om – tijdens een feest ter ere van Dionysos – te worden opgevoerd en te worden beluisterd en gezien door een publiek van tijdgenoten.

De dichters putten hun onderwerpen in het algemeen uit het bestand van (in hoofdzaak als historisch beschouwde) mythen

en sagen, zoals dat met name in de epische traditie was vastgelegd. De mythen hadden voor het publiek betekenis als verbeeldingen van problemen en conflicten die met het menselijk bestaan zijn verbonden. Omdat de verhalen bij de meeste toeschouwers in grote lijnen bekend waren, gold de belangstelling van het publiek vooral de vraag hoe de dichter het gebeurde en de bij het conflict betrokken personen zou presenteren om zo uitdrukking te geven aan zijn visie op de diepere zin van het dramatisch gegeven.

Ter concretisering van de veronderstelde kennis van de in de tragedies behandelde stof dienen de volgende eigennamen:

- Trojaanse sagenkring: Paris/Alexandros, Helena, Hector, Andromache, Priamus, Hecuba, Achilles, Menelaus, Agamemnon, Odysseus, Aiax.
- Myceense sagenkring: Agamemnon, Clytaemnestra, Aegisthus, Orestes, Electra, Iphigenia.
- Thebaanse sagenkring: Laius, Iocaste, Oedipus, Tiresias, Creon, Antigone, Ismene, Eteocles, Polynices.
- De Olympische goden; Heracles.

1.2. De geschiedenis van de tragedie.

De kandidaat kan vragen beantwoorden over het ontstaan en de geschiedenis van de tragedie.

Volgens een of meer antieke bronnen was de dichter Thespis de eerste, die tijdens de Dionysia van het jaar 534 de eerste prijs won met een tragedie: hij zou een bok (τράγος) hebben gekregen.

Sommigen beschouwen hem als de 'uitvinder' van het genre, anderen nemen aan dat de geschiedenis van het genre reeds daarvoor is begonnen. Men denkt dan aan satyrspelen (waarin Satyrs in de gestalte van bokken optraden) en/of aan de dithyrambe, een in strofen en antistrofen gecomponeerd dansied ter ere van Dionysos, dat onder begeleiding van de αὐλός door een koor werd gezongen. In de bewaarde stukken vinden we naast gedeelten in dialoogvorm, die in het Attische dialect zijn geschreven, Dorisch gekleurde koorliederen.

Na de beginperiode, waarin met één acteur (ὑποκριτής) werd volstaan, werd op instigatie van Aeschylus een tweede acteur toegevoegd. Vermoedelijk rond 460 introduceerde Sophocles een derde acteur.

Van de tegen de 900 in de loop van de vijfde eeuw tijdens de Dionysia uitgevoerde tragedies zijn ons alleen volledige stukken bewaard van Aeschylus (ca. 525–456), Sophocles (ca. 495–406) en Euripides (ca. 485–406).

1.3. Opvoeringspraktijk; onderdelen en opbouw van de tragedie.

De kandidaat kan naar aanleiding van een gedeelte uit de gelezen tragedie vragen beantwoorden over verbanden tussen de vormgeving en de opvoeringspraktijk.

De kandidaat kan een voorgelegde passage uit de gelezen tragedie aan de hand van voor deze passage kenmerkende elementen plaatsen in het geheel van het stuk.

1.3.1. De condities van de opvoering:

- voorselectie van drie op drie opeenvolgende dagen uit te voeren tetralogieën;
- toekenning van prijzen door een jury;
- de dichter tevens componist en regisseur, en soms ook acteur;
- bekostiging van koorleden en hun kostuums als een vorm van belasting (λητουργία) door een χορηγός;
- beroepsacteurs betaald uit de gemeenschapskas;
- toegankelijkheid van de voorstellingen.

Daarnaast worden de volgende typische taalkenmerken van de tragedie in afwijking van het Attisch bekend verondersteld, voorzover niet gemakkelijk in het woordenboek te vinden.

Klankregels en morfologie:

- crasis;
- 2e persoon singularis medii op -η i.p.v. -ετ;
- 1ste persoon pluralis medii op -μεθα i.p.v. -μεθα;
- dativus pluralis op -οισι(v) en -αισι(v) i.p.v. -οις en -αις.

Veelvoorkomende poëtismen als:

- het regelmatig ontbreken van een lidwoord;
- het gebruik van verba composita in plaats van het simplex en omgekeerd;
- het ontbreken van preposities;
- het gebruik van preposities in postpositie;
- ἔχω + part. aoristi ter omschrijving van een werkwoordsvorm.

Stijl en compositie:

- dichtelijk taalgebruik, vaak ontleend aan het epos;
- klankeffecten als alliteratie en assonantie;
- metafoor en vergelijking;
- dramatische ironie;
- uitgestelde inlossing en doorkruiste verwachting als manieren voor het wekken van spanning.

Versvorm:

- het gebruik van de iambische trimeter in dialoogpassages.

4. De receptie van het Griekse drama en van de Electra-mythe

De kandidaat kan naar aanleiding van een voorgelegde passage uit een andere bewerking van het Electra-gegeven vragen beantwoorden over verbanden tussen de voorgelegde tekst en de tragedie van Sophocles.

Voorbeelden van bewerkingen van het Electra-gegeven in de moderne tijd zijn:

E. O'Neill, Mourning becomes Electra (1931);

J.-P. Sartre, Les Mouches (1943);

M. Yourcenar, Electre. La chute des masques (1954. Nederlandse vertaling: Electra of de val van de maskers, Amsterdam, 1986).

Voor deze en andere voorbeelden en voor verdere literatuur zie bv. J.M. Bremer, Electra. Enige stations op het traject van Stesichorus tot Yourcenar (in: Propemptikon afscheidsbundel W.J.H.F. Kegel, Amsterdam 1988, 1-8).